Jednotná obálka pro 3. řadu sešitových vydání verneovek. Praha: J. R. Vilímek, 1929.
Kvaš, papír, 39 × 28,5 cm, PNP.

Podivuhodny svet ZB.indd 10 09.08.18 17:04

Vzhůru do Arkádie!

Ondřej Müller

Pro sběratele verneovek představuje vysněnou Arkádii zbavenou všech starostí a chmur útulná ztichlá knihovna, v níž jsou zbrusu nové (rozuměj dosud nečtené) česky vydané verneovky shromážděny všechny pohromadě v úhledných řadách na policích (bez prachu!), včetně veškerých variant vydání – samozřejmě s nepoškozenými přebaly, kartonovými pouzdry, brožovanými edicemi s ještě nerozřezanými archy a se všemi edičními záludnostmi, kterých kupříkladu Jos. R. Vilímek během své vydavatelské činnosti vytvořil dost a dost. Na druhou stranu taková sbírka pro sběratele v životě vezdejším pozbývá ceny. Je totiž veskrze kompletní a úplná, sama o sobě dokonalá a nepotřebuje již sběratelovu laskavou péči. Pro opravdového sběratele musí zůstat dokonalá sbírka snem, aby měl stále po čem toužit, aby mohl stále s vášní a chvějícím se srdcem zkoumat nabídky antikvariátů a jiných sběratelů a hledat ten poslední chybějící kousek – dokonale „nečtený exemplář“ či dosud „neznámou variantu přebalu“ v bezvadném stavu. Téměř se zdá, že Vilímek při vydávání Verna s šelmovským úsměvem záměrně vytvořil desítky odlišností, aby celé generace sběratelů a bibliofilů měly neutuchající potěšení při jejich sbírání a katalogizaci. Dílo Julese Verna je širošírým vesmírem, jejž lze po celý život objevovat, čeští vydavatelé v čele s Vilímkem mu propůjčili nekonečnost.

A Zdeněk Burian? Vrcholné ilustrace k Vernovu dílu vytvořil v letech 1936 až 1949 – počínaje korpusem kvašů ke *Dvěma rokům prázdnin* a konče téměř symbolickým torzem k *Plujícímu ostrovu*. V těchto třinácti letech se naše země, Evropa i svět dokonale proměnily – válkou, komunistickým pučem, ale i technickým pokrokem. Nač asi myslel malíř, když dokončoval kvaše k *Tajuplnému ostrovu* a z rozhlasu slyšel o tom, jak se schyluje k válce? S jakými pocity maloval zšeřelé výjevy z románu *Nový hrabě Monte Christo* a přitom se dovídal zneklidňující zprávy z evropských bojišť? S jakým sebezapřením či snad nejistotou dokončoval brilantní kvaše a pérovky k titulu *Zemí šelem,* když tušil, že Vilímkovo nakladatelství nebude mít v novém režimu dlouhého trvání?

Ilustrace ke knihám Julese Verna tvoří v rámci rozsahem obrovského Burianova díla uzavřený celek a reprezentují ve zkratce též jeho umělecký vývoj. Stojí na rozhraní dvou epoch – vycházejí z romantických rytin, jež zdobily Vernovy příběhy na počátku 20. století, a zároveň se inspirují fotografií, filmem a zcela novým „širokoúhlým“ vnímáním světa po druhé světové válce. Po válce, v níž zemřeli poslední Vernovi odvážní hrdinové, takže zůstala jen vzpomínka. A pro Zdeňka Buriana nikdy nenaplněná touha po dálkách, po exotice širého světa a po dobrodružství v neznámých končinách. Touha po hrdinech bez bázně a hany. Touha po dětství, které se nikdy nevrátí. Touha po dokonalé sbírce verneovek.

Podivuhodny svet ZB.indd 11 09.08.18 17:04

Černé Indie

Les Indes noires (1877)
J. R. Vilímek, 1928

Do vernovského podnikání nakladatele Josefa Richarda Vilímka se Zdeněk Burian zapojil v roce 1928, tedy rok poté, co pro něj jako ilustrátor začal pracovat. Pro tento významný pražský nakladatelský dům nebylo vydávání děl Julese Verna (1828 až 1905) ničím novým. První verneovku vydal Vilímek už v roce 1890, od roku 1892 dokonce získal výhradní právo na české překlady nových knih tohoto oblíbeného autora a koncem dvacátých let jich měl v nabídce už na čtyři desítky.

Černé Indie se rozhodně neřadí mezi ty nejznámější a nejčtenější. V několika ohledech je ale tato verneovka výjimečná. Jako jedna z mála se odehrává v Evropě, konkrétně ve Skotsku, a ústředním námětem je v ní dolování uhlí. Není bez zajímavosti, že spisovatel, jenž si za jeviště svých románů zvolil celou plochu zeměkoule i její kosmické okolí, ve skutečnosti cestoval jen zřídka, a právě Skotsko je jednou z nemnoha cizích zemí, jež osobně navštívil. V tamějších dolech mohl najít inspiraci pro svou vizi fantaskního Coal-City, města vybudovaného v obří jeskyni Nová Aberfoylie více než 400 metrů pod zemským povrchem na břehu Malkomského jezera. Srdcem osídlení je elektrárna, která napájí proudem celé město, ale i důl, včetně železnice, po níž se vytěžené uhlí vyváží 11 kilometrů dlouhým tunelem. Horníci svoje město natolik milují, že je ani nebaví vycházet ven na světlo boží. Pro takto přemrštěné nadšení a oddanost budovatelské práci v podzemí bychom předobraz v podmínkách dobových skotských důlních slojí hledali opravdu jen těžko, a proto není divu, že ani pro čtenáře není tento utopický motiv zvlášť atraktivní.

V cyklu Vernových Podivuhodných cest představují *Černé Indie* šestnáctý svazek a datem svého prvního vydání v roce 1877 spadají do spisovatelovy nejproduktivnější éry. Do pojetí celé knihy se promítají jeho iluzivní představy o ideální společnosti, v níž pilně pracující občané radostně následují své moudré a slušné vůdce. Alespoň trochu dramatičtější zápletku do této nevěrohodné selanky vnáší podivín jménem Silfax, který žije v útrobách dolů obklopen svými cvičenými sovami. Sovy jsou původcem zdánlivě nadpřirozených úkazů, které děj obohacují o napětí a nebezpečí. Verne s oblibou pracoval s motivem nadpřirozena, které je posléze demaskováno, když je odhalena pravá podstata věcí, vysvětlitelná pomocí přírodních jevů a technických vymožeností.

Dramatickou scénu se sovou si vybral i Zdeněk Burian pro svou ilustraci určenou na přebal čtvrtého vilímkovského vydání románu v překladu Františka Serafínského Procházky. Úplně poprvé ale *Černé Indie* vyšly česky u nakladatele Františka Kytky už v roce 1877. Překladatel Pavel J. Šulc právě vydaný francouzský originál „volně vzdělal“, přičemž název převedl z francouzštiny doslovně. Nevzal v potaz přenesený význam tohoto slovního spojení, odkazující na na anglický výraz „Black Indies“. Tím se označovaly uhelné revíry ve Skotsku, které Verne navštívil. Přesnější název by mohl znít *Černá kolonie*.

Papírový přebal s typografií pro Vilímkovo vydání.

Podivuhodny svet ZB.indd 12 09.08.18 17:04

Černé Indie. Praha: J. R. Vilímek, 1928.
Kombinovaná technika, papír, 31,5 × 28 cm, PNP.

Podivuhodny svet ZB.indd 13 09.08.18 17:04

Dobrodružná závěť

Mirifiques aventures de maître Antifer (1894)
J. R. Vilímek, 1928

Ve francouzském soupisu verneovek bychom přesný ekvivalent názvu *Dobrodružná závěť* hledali marně. Nakladatel Vilímek totiž názvy románů, které mu připadaly málo přitažlivé, nemilosrdně měnil. *Neobyčejná dobrodružství mistra Antifera* doznala změny již v roce 1894, v němž Vilímek vydal český překlad hned téhož roku, kdy se poprvé dostal na pulty francouzský originál. Tou dobou už Vernovy tvůrčí síly citelně slábly a na příběhu je to znát, vedle jeho nejlepších děl působí jako pouhý odvar. Motiv neúplných zeměpisných souřadnic, a dokonce i prvek vodou poškozeného dokumentu již dříve mistrovsky zpracoval v *Dětech kapitána Granta* z roku 1868. Tam poutníci sledují zeměpisnou šířku v naději, že objeví trosečníka, zde se po čertech ďáblech plahočí vysloužilý kapitán pobřežní plavby Pierre Servan Malo Antifer a podněcuje ho přitom mnohem přízemnější vidina pokladu po bohatém Kalmykovi, pašovi z Káhiry. Tentokrát dobrodružná pouť nevede kolem celé zeměkoule, Antifer se společníky se kodrcá z normanského Saint-Malo po ostrovech rozesetých od Hormuzské úžiny přes skotské pobřeží až po Špicberky. Na každém z nich ale namísto kýženého pokladu čeká jen další listina se souřadnicemi dalšího ostrova, a když dobrodruzi dospějí na poslední, listina slibující prozradit místo pokladu je nenávratně poškozena. Problém vyřeší snoubenka Antiferova synovce – doposud nalezené ostrovy totiž leží na kružnici a ten správný ostrov s pokladem musí ležet v jejím středu.

Myšlenka byla správná, pochopitelně se ale vyskytl háček, který svou zlomyslnou povahou také patří do vernovské zbrojnice. Kalmyk paša sice svůj poklad zabezpečil důvtipně, avšak zakopal ho na sopečném ostrůvku Julie, který se působením vulkanických sil v roce 1831 vynořil z mořského dna, jenže vzápětí se do hlubin zase vrátil. Motiv pohádkového bohatství, jež hrdinům o vlásek unikne, se objevuje i v řadě jiných verneovek. O největší bohatství šlo v *Honbě za meteorem*, marné pátrání po skrytém odkazu je skvěle popsáno ve *Hře o dědictví*. Každého jistě napadne, proč Kalmyk paša vymyslel pro své dědice takový geograficko-cestovatelský hlavolam. Smysl byl výchovný. Velmož předpokládal, že náročná cesta, již budou muset jeho potomci podstoupit, prověří jejich charaktery a že během ní budou muset prokázat schopnost porozumění a spolupráce. Upevňování charakterů je jedním z příznačných rysů celého vernovského díla a na tento motiv v něm narazíme bezpočtukrát. Ve Vilímkově Velké řadě verneovek je tento román uváděn jako dvacátý v pořadí. Žlutočervený přebal od třiadvacetiletého ilustrátora mohl pravidelné abonenty řady překvapit svými jednoduchými, a přesto působivými liniemi, dlouho byli zvyklí na ornamentální přebaly zdobené motivy z původních francouzských rytin. Nicméně už první svazek Velké řady *Podivuhodná dobrodružství výpravy Barsacovy* byl nově opatřen přebalem od Jiřího Wowka, dnes známého spíše jako ilustrátora Trosky a Burroughsova *Tarzana*, poté následovaly obálky od Slávy Kittnera. S Burianem však nastoupila zcela jiná liga.

Papírový přebal s typografií pro Vilímkovo vydání.

Podivuhodny svet ZB.indd 14 09.08.18 17:04

Dobrodružná závěť. Praha: J. R. Vilímek, 1928.
Kombinovaná technika, papír, 29,5×26 cm, PNP.

Podivuhodny svet ZB.indd 15 09.08.18 17:04